

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В ПРЕДСТАВНИКІВ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

Гребеньова Валентина

Сучасне суспільство характеризується високим рівнем невизначеності, постійними соціальними трансформаціями та зростанням психологічного навантаження на особистість, що зумовлює актуалізацію проблеми формування життєстійкості як здатності ефективно долати труднощі, адаптуватися до змін і зберігати психологічну рівновагу. Особливо важливим соціальним середовищем, у межах якого відбувається становлення життєстійкості молоді, виступають молодіжні субкультури, оскільки вони створюють простір для самовираження, ідентифікації та соціалізації особистості.

Проблему життєстійкості та психологічних механізмів її формування досліджували як зарубіжні, так і українські науковці. Теоретичні засади феномену життєстійкості були розроблені С. Мадді [1] та С. Кобасою [2], які визначили її як систему особистісних установок, що забезпечують стійкість до стресу. Значний внесок у дослідження копінг-стратегій здійснили Р. Лазарус і С. Фолкман [3], а феномен самоефективності обґрунтував А. Бандура [4]. Серед українських учених проблематику життєстійкості досліджували О. Чиханцова [5], В. Предко [6], О. Даценко [7], Л. Сердюк [8] та інші.

Попри значну кількість досліджень, присвячених як феномену життєстійкості, так і проблематиці молодіжних субкультур [9], недостатньо розкритими залишаються питання взаємозв'язку між участю молоді у субкультурних спільнотах та формуванням її життєстійкості. Зокрема, потребують більш глибокого аналізу психологічні механізми, через які субкультурне середовище впливає на розвиток копінг-стратегій, самоефективності, ідентичності та соціальної підтримки. Саме тому, актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення психологічних механізмів формування життєстійкості у представників молодіжних

субкультур, що дозволяє розширити уявлення про ресурси психологічної адаптації молоді в умовах сучасних соціальних викликів.

Метою публікації є теоретичний аналіз психологічних механізмів формування життєстійкості у представників молодіжних субкультур.

У психології життєстійкість розглядається як інтегральна властивість особистості, яка забезпечує її здатність протистояти стресовим ситуаціям і водночас зберігати ефективність діяльності. До структури життєстійкості належать залученість, що виявляється в активній участі особистості у житті; контроль, який пов'язаний із вірою людини у можливість впливати на події; а також прийняття виклику, яке передбачає готовність сприймати труднощі як умови для особистісного розвитку.

Життєстійкість виступає важливим психологічним ресурсом, оскільки саме вона значною мірою визначає адаптаційні можливості особистості, рівень її психологічного благополуччя та ефективність взаємодії із соціальним середовищем.

Молодіжні субкультури є специфічною формою соціальної організації, яка об'єднує молодь на основі спільних цінностей, норм поведінки, стилю життя та символіки, а також сприяє задоволенню потреби у приналежності та самовираженні. Вони виконують важливі соціально-психологічні функції, адже забезпечують соціальну підтримку, сприяють формуванню ідентичності та створюють умови для самореалізації молодої людини.

Участь у субкультурах часто зумовлюється прагненням молоді до автономії, пошуку власного «Я» та потребою у прийнятті й розумінні з боку однолітків. Субкультурне середовище може виступати як чинником позитивного розвитку особистості, оскільки сприяє підтримці та самореалізації, так і фактором ризику, якщо в ньому домінують девіантні норми або спостерігається ізоляція від ширшого соціального середовища.

Формування життєстійкості у представників молодіжних субкультур відбувається через взаємодію низки психологічних механізмів, серед яких важливе

місце посідають копінг-стратегії, самоефективність, психологічні захисні механізми та соціальна підтримка.

По-перше, значну роль відіграють копінг-стратегії, які визначають способи подолання стресових ситуацій і життєвих труднощів. У межах субкультур молодь може засвоювати як конструктивні форми поведінки, що передбачають активне вирішення проблем і пошук підтримки, так і неконструктивні, пов'язані з уникненням або запереченням труднощів.

По-друге, важливим механізмом є самоефективність, тобто віра особистості у власну здатність досягати поставлених цілей, а субкультурне середовище, яке підтримує ініціативність і самовираження, здатне сприяти підвищенню її рівня самоефективності та впевненості молоді у власних можливостях.

По-третє, важливу функцію виконують психологічні захисні механізми, завдяки яким особистість зберігає емоційну стабільність і здатність до психологічної адаптації в умовах стресу.

По-четверте, ключову роль у формуванні життєстійкості відіграють соціальна підтримка та відчуття групової належності, оскільки приналежність до субкультури забезпечує емоційне прийняття, підтримку та розуміння, що позитивно впливає на психологічний стан молоді.

Крім того, процес формування ідентичності в межах субкультури дозволяє особистості усвідомити власні цінності та життєві орієнтири, завдяки чому підвищується її стійкість до зовнішніх впливів і соціальних викликів.

Аналіз психологічних механізмів формування життєстійкості свідчить про те, що молодіжні субкультури можуть виступати важливим ресурсом особистісного розвитку. Однак характер такого впливу значною мірою залежить від особливостей конкретної субкультури, її норм і ціннісних орієнтацій. Інтеграція психологічних чинників, серед яких важливе місце займають самоефективність і копінг-стратегії, та соціальних чинників, зокрема підтримки й групової ідентичності, створює

основу для формування життєстійкості як комплексної характеристики особистості, що забезпечує її здатність адаптуватися до сучасних викликів.

Отже, життєстійкість є важливою психологічною характеристикою, яка забезпечує ефективне функціонування особистості в умовах невизначеності, тоді як молодіжні субкультури виступають значущим соціальним контекстом її формування. Основними психологічними механізмами формування життєстійкості є копінг-стратегії, самоефективність, психологічні захисні механізми, соціальна підтримка та ідентичність, взаємодія яких забезпечує розвиток здатності особистості долати труднощі й адаптуватися до змін.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні емпіричних досліджень, спрямованих на виявлення специфіки життєстійкості представників різних типів молодіжних субкультур.

Список використаних джерел

1. Maddi S. R., Khoshaba D. M. Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*. 1994. Oct. Vol. 63. N 2. P. 265–274.
2. Kobasa S. Stressful life events, personality and health. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1979. № 37. P. 1-11.
3. Lazarus R., Folkman S. Stress appraisal and coping. N.Y. : Springer, 1984. P. 22–46.
4. Bandura A. Mehanizm samoeftektivnosti v ljuds'komu funkcionuvanni [The mechanism of self-efficacy in human functioning]. *Psihologija i suspil'stvo - Psychology and society*, 2024. 2 (90), 63-94. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2024.02>
5. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія. К. : Талком, 2021. 319 с.
6. Предко В. В. Розвиток життєстійкості особистості як основна психологічна умова ефективного освітнього процесу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Психологія. 2021. Т. 32(71), № 2. С. 157-162. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32\(71\)_2_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntnvusp_2021_32(71)_2_30).
7. Даценко О. А. Психологічний дискурс життєстійкості особистості. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2017. Вип. 7. С. 17-26.
8. Сердюк Л.З. Психологічні засади підвищення життєстійкості особистості. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Вип. 15. Київ, 2017. Том XI : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. С. 481–491.
9. Павелків В. Р. Психогенеза підліткових субкультур: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2018. 280 с.